

TURUN KAUPUNGIN KOULUJA VIIME VUOSI- SADALLA.

August Alho.

1700-luku on suurten kasvatuksellisten virtausten (pietismi, filantropinismi, uushumanismi) vuosisata. Niiden opit levisivät vähitellen sivistyskansojen keskuuteen ja aikaan saivat enemmän tai vähemmän tuntuvia muutoksia oleviin oloihin. Muunmuassa reaaliaineet ja käytännöllinen suunta saivat jalansijaa kouluissa. Suomeen nämä virtaukset ulottuivat vasta seuraavalla vuosisadalla.

1800-luvun kaunein nimitys on kansansivistyksen vuosisata. Silloin pyrittiin sivistystä levittämään laajoihin kansankeroksiin. Bell ja Lancaster olivat 1800-luvun vaihteessa joutuneet kasvattamaan suuria lapsijoukkoja, Bell englantilaisten sotilaiden keskuudessa Intiassa, Lancaster Lontoon köyhimmässä osassa. Heillä ei ollut tilaisuutta saada ja palkata avukseen lapsille opettajia, vaan heidän täytyi tyytyä käyttämään vanhempia oppilaitaan apulaisinaan, ns. monitööreinä. Näitä he itse opastivat opettajatoimessa. Kumpikin joutui myöhemmin järjestelmäänsä toteuttamaan ja tavallaan siis kilpailemaan keskenänsä Lontoon lapsien keskuudessa. Järjestelmä näytti onnistuvan hyvin ja sai yhä enemmän ja enemmän kasvattajia. V. 1811 laskettiin Englannissa lancasterkoulujen oppilasluku 30 000:ksi. Liike levisi nopeasti myöskin Englannin ulkopuolelle. Ruotsista lähetettiin maiteri P. R. Svensson Lontooseen tutkimaan uutta opetuksen menettelytapaa. Hän toimi sen jälkeen uutterasti sen käyttäntöön ottamiseksi Ruotsissa. Sikäläisissä kouluissa Bell-Lan-

casterjärjestelmä saikin paljon suuremman merkityksen kuin muualla. Yhteen aikaan oli Ruotsin useimmissa kouluissa opetus järjestetty tämän järjestelmän mukaan. Myös Suomeen uusi liike levisi.

Lankasterikoulu Turussa.

Aloitteen lankasterikoulun, kuten sitä Turussa nimitettiin, perustamisesta Turkuun suomenkieltä puhuville pojille teki turkulainen apteekkari John Julin palattuaan vuonna 1815 Englantiin ja Tukholmaan tekemältään opintomatkalta, jolloin hän mm. oli tutustunut uuteen kasvatusliikkeeseen ja sen menettelytapoihin.¹ Hän ei ainoastaan ehdottanut lankasterikoulun perustamista, vaan myös hankki omalla kustannuksellaan koululle huoneuston ja välttämättömät opetusvälineet, vieläpä ensi aluksi palkkasi opettajankin. Hänen hankettaan auttoi erään yleisten koulujen perustamista varten v. 1818 Pietarissa muodostetun seuran julkilausuma, jossa kehoitettiin bell-lancasterilaisuutta edistämään. Julinin aikaansaama koulu avattiin keväällä 1820 rykmentinpastorin Monseliuksen talossa Hämeenkadun varrella. Ensimmäisenä opettajana oli maisteri Gabriel Wallenius, joka oli tutkinut uutta opetusmenetelmää Pietarissa. Noin 30 lasta sisäänkirjoitettiin kohta.

Koulu sai alusta alkaen suurta myötätuntoa ja arvonantoa osaksensa sekä maan hallituksen että Turun kaupungin viranomaisten ja yleisön taholta. Vastuksiakin sentään oli. Sopivaa huoneustoa ei tahdottu löytää ja opettajatkin vaihte-

¹ Apteekkari John Julinin ehdotuksesta perustettiin Turkuun myös maan ensimmäinen säästöpankki v. 1823. Laivaliikettäkin hän yritti saada aikaan Tukholman ja Turun välillä, mutta se ei sillä kerralla vielä toteutunut. Tukholmassa hän myös tarkkaili silloisen teollisuuden kehittymistä ja opiskeli kemiaa etevien tiedemiesten mm. Berzeliuksen johdolla. Tästä Ruotsissa olosta oli myös seurauksena, että hän v. 1822 osti Fiskarsin ja Antskogin tehtaat, joita hän myöhemmin suuresti laajensi, sekä laajat maa-alueet, jotka hän saatti mallikelpoiseen kuntoon. Kaikista näistä ansioista hän sai vuorineuvoksen arvonimen ja aateloitiin v. 1849 nimellä von Julin.

livat. Keväällä 1822 saatiin opettajaksi ylioppilas Joh. Gust. Östman, joka seuraavana kesänä kuunteli opetusta Tukholman lancasterkoulussa. Hänestä koulu sai varsin sopivan henkilön, joka aina vuoteen 1834 oli koulun johdossa. Pahin vastoinkäyminen, joka koulua alkuaikoina kohtasi, oli Turun palo v. 1827. Se hävitti kouluhuoneuston opetusvälineineen perin pohjin. Koulutoiminta oli joksikin ajaksi keskeytettävä.

Professori Wilhelm Lagus, joka oli ollut lankasterikoulun oppilaana palon jälkeisenä vuosina, kertoo lapsuutensa ensimmäisestä opinahjosta kirjassaan »Från Pojkåren och Gymnasiet» seuraavasti:

»Varsinaisen alkeisopetuksen sain kaupungin Bell-lancasterkoulussa. Tämän laitoksen ja siinä käytetyn opetusmenetelmän suosijana oli erikoisesti äitini isä (arkkipiispa Jaakko Tengström). Hiippakunnan koulutoimen esimiehenä hänellä oli varma vakaumus julkisen opetuksen etevämmyydestä yksityisen edellä. Lisäksi hän toivoi vaikuttavan edullisesti sekä oppilaihin että opettajiin, että sivistyneistä kodeista lähtöisin olevat oppilaat saivat oleskella ja seurustella alemmista yhteiskuntakerroksista peräisin olevien lasten keskuudessa. Isäni (professori Wilhelm Gabriel Lagus) sitä vastoin suhtautui epäillen milteipä kielteisestikin näihin mielipiteisiin. Kuitenkin hänen suuri luottamuksensa koulun silloiseen opettajaan voitti hänen epäilyksensä. Ylioppilas Östman oli nimittäin tehnyt varsin suuria palveluksia professori Lagukselle Turun palon aikana.

Koulu oli kotoani hyvin etäällä, toisella puolella jokea Uuden torin takana. Tie sinne kulki palaneiden tonttien halki, joilla kolkkoina seisoivat mustuneet tulipesät savupiippuineen. Kouluhuoneustona oli yksi ainoa suuri hyvin matala sali. Opettaja asui viereisessä, valoisassa, hausassa kamarissa.

Koulunkäynti kiinnosti minua suuresti. Meitä oli enemmän kuin 100 poikaa, suomalaiset ja ruotsalaiset sekaisin. Me olimme kirjoitusta, erikoisesti tekstailua, laskentoa, lukemista aapiskirjasta ja taulukolta, katekismusta ja raamatunhistoriaa sekä kartalta näyttämistä, jota varten oli yleinen maailman-

kartta. Kun lukeminen tapahtui ääneen samassa salissa, oli vastatullut aluksi ymmällä alituisesta surinasta, mutta tottui siihen pian.

Koska minulla jo oli ollut kotiopettaja ja olin sen jälkeen harjoitellut lukemista äitinikin kanssa, oli edistykseni varsin nopeata, vaikka minä yleisen tavan mukaan kävin läpi kaikki asteet. Nopeasti siirrettynä ryhmästä (546 poikaa) ryhmään, luokasta luokkaan (so. penkiltä toiselle) — ensimmäinen oli »hiekkapenkki», jossa vasta-aloittelevat kirjoittivat hiekkään — sain usein toimia monitöörinä so. olla opettamassa sitä, minkä juuri olin oppinut jossain ryhmässä, esim. tavaamaan taulukon seinällä, lausumaan ulkoa jonkun kappaleen kirjasta jne. Opetin juuri oppimani toiselle pojalle ja kuulustelin häntä.

Tällaisen vaihto-opetuksen avulla voi koulunjohtaja yksin tulla toimeen ja hallita useita satojakin oppilaita — niiden luku ennen Östmanin kuolemaa oli n. 250 — kunhan opettaja vain valvoi, että koneisto toimi säännöllisesti.

Kun oli syytä erikoisesti joko kehoittaa tai nuhdella jotain poikaa, sai hän nousta penkille pitäen kädessään punaista tai sinistä paperilappua, jolla luettiin suurin kirjaimin joko »hyvä» tai »paha». Edelliset merkittiin muistiin ja tuottivat lukukauden lopulla kukin käteisen parin kopekan palkinnon, jälkimmäiset voivat aiheuttaa lyöntejä kädelle. Kuitenkin käytti meidän ystävällinen ja inhimillinen ohjaajamme, vastoin tavaksi tullutta pedagogista menettelyä, hyvin harvoin ruumiillista rangaistusta.»

Koulun taloudellinen asema oli alussa huolimatta avustuksista heikko ja horjuva. Huonekysymys etenkin tuotti vaikeuksia. Luottamus koulun esimieheen Östmaniin ja itse kouluunkin oli kuitenkin niin suuri, että jo v. 1824 asetettiin komitea, johon kuului useita eteviä ja edustavia miehiä. Sen tuli järjestää varojen keräys omaa koulurakennusta varten ja muutenkin valvoa, että koulun toiminta voi rauhassa jatkua Asia edistyi hitaanpuoleisesti, mutta v. 1832 oltiin sentään niin pitkällä, että koulu oli saanut omakseen Linnan- ja Rantakatujen kulmauksessa olevan tonttimaan (nykyään Kaupun-

ginkirjasto). Siinä oli aikanaan sijainnut triviaalikoulu. Jällellä oli vielä pieni kivirakennus (nykyään Kansakoulujen kanslia). Tämä oli luovutettu lankasterikoulun haltuun. Syksyllä 1832 alkoivat tontilla perustuksen kaivaustyöt ja maaliskuulla 1833 alettiin puurakennusta salvata. Syksyllä 1833 se oli valmis ja koulu saattoi siinä alottaa toimintansa. Rakennuksessa oli, paitsi opettajahuonetta ja eteistä, hyvin suuri sali, johon mahtui 24 pitkää penkkiä ja 6 suurta kirjoituspulpettia. Niihin sopii itse kuhunkin 16 oppilasta.

Kun poikakoulun huoneustokysymys näin oli ratkaistu, ryhtyi komitea hankkimaan lankasterikoulua alempisäätyisille tytöille. Se saatiin helposti järjestettyä. Äsken mainitun lankasterikoululle luovutetun kivirakennuksen yläkerran kaksi väliseinää purettiin, joten yläkertaan saatiin suuri sali, joka vieläkin suuruudellaan hämmästyttää (nykyään kansakoulujen johtokunnan kokoushuone). Alakertaan sijoitettiin poikakoulun opettaja ja tyttökoulun johtajatar asumaan. Tyttöjen opettajattarena toimi neiti Catharina Holmberg koko ajan, minkä lankasterikoulu vielä oli olemassa (1834—1872). Johtaja Östmanin jälkeen tuli poikien opettajaksi v. 1834 pastori Jonas Anton Erlin ollen virassa aina vuoteen 1853, jolloin hän sai kirkkoherran viran Vähässä Kyrössä. Hänen seuraajanaan oli pastori J. Lundell. Tässä toimessa hän oli koulun lakkautukseen asti v. 1872, jolloin hän vähäksi aikaa siirtyi opettajaksi kansakouluihin.

Vuosikymmen toisensa jälkeen vierähti, yhteensä 50 vuotta, lankasterikoulun elämässä ilman suurempia muutoksia. Poikien luku koulussaan oli toisinaan suurempi, toisinaan pienempi. V. 1831 se oli 277, seuraavana vuonna 307 ja sitten 308. Suurin se oli syyslukukaudella 1835, jolloin oppilaita oli 345. Sitten se laski 249:ään. Syy nähtävästi oli se, että silloin vain varattomuustodistuksen saaneet pääsivät vapaaoppilaisiksi; muiden tuli maksaa lukukaudelta 2 ruplaa. Sittemmin lukumäärä pysyi n. 250:ssä.

Koulu oli alkuaan suomenkielisiä varten, mutta vähitellen ruotsinkieliset saavuttivat enemmistön, kunnes uuden

koulurakennuksen valmistuttua he kokonaan valtasivat koulun.

Poikien alin ikä kouluun tullessa oli 6 v., tyttöjen 7, mutta kun koulua voitiin käydä pitemmänkin ajan, niin koululasten keski-ikäsi muodostui noin 10 vuoden ikä. Alussa koulu oli vain varattomia varten, mutta vuosisadan keskipaikoilla parempiosaisetkin alkoivat panna lapsensa lankasterikouluun, josta moni jatkoi opintojaan pitemmälle. Koulua käytiin päivisin 8—12 ja 2—4.

Lankasterikouluun ja sen saavutuksiin oltiin Turussa yleensä tyytyväisiä. Vaatimukset eivät silloin olleet ylen suuria ja kalliiksi nämä koulut eivät ainakaan kaupungille tulleet. Vuonna 1866 vahvistettiin sitten Kansakouluasetus. Tämän uudempien kasvatusopillisten periaatteiden mukaan tehdyn lain valossa tuntuivat lankasterikoulut vanhentuneilta ja heikoilta. Kirkonkokouksessa v. 1869 herätettiin kysymys kansakouluopetuksen järjestämisestä Turkuun. Kahta vuotta myöhemmin kirkonkokous hyväksyi kansakoulujen ohjesäännöt ja saman vuoden syksyllä Kouluhallitus vahvisti ne. Tammikuun 15 p:nä 1872 aloittivat Turun ensimmäiset kansakoulut toimintansa. Samana keväänä lakkasi lankasterikoulu Turussa virallisesti olemasta. Sen menettelytavat jatkuivat kuitenkin vielä monet vuodet, etenkin »pienten lasten kouluissa». Allekirjoittanut esim. muistaa, miten lankasterilaista opetusmenetelmää käytettiin vielä vuosina 1874—1876, jolloin kävin lastenkoulua Turun Multavierussa Richterin talossa. Alakansakoulun nimenkin lastenkoulut saivat myöhemmin.

Kuten kirjoituksen alussa viitattiin saivat 1700-luvun kasvatukselliset virtaukset mm. aikaan pyrkimyksen perustaa kouluja, jotka palvelivat käytännöllisen elämän tarpeita. Käytännöllisille aloille antautuvien oli saatava pätevä alkeisopetus oman alansa ammattikouluissa. Tällaisia oppilaitoksia alettiin myös 1800-luvulla perustaa Suomeen. Niinpä Turussa toimivat meri-, kauppa- ja teknilliset koulut ovat katsottavat sen aatteen henkiin herättäviksi.

Merikoulu Turussa.

Helsingin kaupungin porvaristolle on annettava tunnustus siitä, että ajatus merikouluista aikaisin herätettiin ja että muutamat pääkaupungin johtohenkilöt saatiin sitä kannattamaan. Keisarinkin suostumus hankkeen toteuttamisesta onnistuttiin saamaan. Niinpä keisarillinen senaatti tammi-kuun 12 p:nä 1813 voi julkaista ohjesäännöt, joiden mukaan Turun, Helsingin ja Vaasan merikoulu oli perustettava.

Ohjesääntöjen mukaan saatiin oppilaat jakaa kahdelle luokalle;

koulun pääsyaatimuksena olisi oleva ruotsinkielentaito sekä kyky lukea, kirjoittaa ja laskea.

Sitäpaitsi tulisi oppilaiden olla kirjoittautuneita johonkin merimieshuoneeseen, joka takaisi heidän purjehtineen merillä määrätyn ajan.

Yksityisopetuksesta, jolloin opettaja täydensi julkisia luentojaan, tuli oppilaiden suorittaa korvaus opettajalle, jos heillä siihen oli varaa. Muita maksuja heiltä ei vaadittu.

Merikoulujen varsinainen tarkoitusperä olisi kouluttaa kauppalaivoille niin taitavia perämiehiä, että he tarpeen tullen voivat korvata laivan päällikön.

Jotta laivanisännät ja päälliköt voisivat huomioida koulun työskentelyn tulokset, tulisi yleisöllä olla vapaa pääsy loppututkintoihin; kaikissa tapauksissa tulisi saapuvilla olla kaksi ammatissaan taitavaksi tunnettua kauppalaivuria, joiden asiana oli yhdessä opettajan kanssa arvostella tutkittavien tietoja ja taitoja.

1830-luvun keskipoikailla suunniteltiin maan merikoulujen yhdistämistä yhdeksi. Aikomus ei toteutunut, mutta Turun merikoulusta muodostui vähitellen toisten keskus siinä mielessä, että se oli suurempi ja paremmin hoidettu kuin muut.

Turun merikoulu joutui perustamisestaan asti kuten muutkin sen ajan Turun koulut siirtymään huoneustosta toiseen,

kunnes se sai v. 1836 asunnokseen tähtitornirakennuksen Vartiovuorenmäellä, jossa se siitä asti on saanut olla olemassa.

Oppilaat jaettiin kolmeen osastoon: alaperämies-, perämies- ja kapteeniosastoihin. Heidän lukumääränsä on suuresti vaihdellut. Alkuvuosien oppilaita oli kaikkiaan vain kymmenkunta, v. 1822 oli 24, v. 1842 78, v. 1858 88 ja v. 1875 116. Yleensä koulun oppilasmäärä osoittaa koulun kulloinkin nauttimaan arvonantoa. Niinkauan kuin koulunjohtaja oli kykenevä ja tarmokas, oli oppilaita silminpistävän lukuisasti, mutta kun hänen voimansa heikentyivät, oppilaslukuakin alentui. Koulun johtajista mainittakoot Benzeltierna, Ekelund, Stenius ja Mattsson.

Merenkulun opetus tuli ensi aikoina etupäässä turkulaisten hyödyksi, mutta sittemmin on niinkin sattunut, että esim. Kemiön seuduilta on ollut 20 %, mutta Turusta vain 15 %. Rauma, Uusikaupunki ja Pori lähettivät alkuajoina paljon oppilaita, mutta kun Rauma v. 1880 sai oman suomenkielisen merikoulun, niin asianlaita siinä suhteessa muuttui. Raumalta oli kaikkiaan Turun merikoulussa ollut 107, Navosta ympäristöineen 178 ja Turusta 447.

Mitä pääsyvaatimuksiin tulee, niin ehdon purjehtimisesta ennen kouluun tuloa ovat yleensä kaikki täyttäneet, useimmat ylittäneetkin. Muita esitietoja ei varsinkaan maaseutulaissilla ollut juuri muuta kuin jonkun verran lukemisen ja kirjoittamisen taitoa. Kaupunkilaisista olivat useimmat käyneet jonkin verran triviaali-, lankasteri--ala-alkeis- tai reaali-koulua, myöhemmin muutamat jonkin luokan lyseotakin, niin että heillä saattaa sanoa olleen pohjatietoja. Usein on ollut kuitenkin niin, että maaseudulta tulleet ovat menestyneet paremmin kuin kaupunkilaiset.

Oppiaineina olivat merikoulussa matematiikka ja merenkulkuoppi; sitä paitsi oli tähtitiedettä, laivanrakennusoppia, purje- ja takilapiirustusta, maantietoa, äidinkielen lauseoppia kirjeenvaihdon ja kirjanpidon yhteydessä, englanninkieltä, merilakien ja asetusten tuntemista, terveysoppia, toista kotimaista kieltä ja koneoppia.

Luku-aikaa ei alkuaikoina alaperämieheksi pyrkivällä tarvinnut olla kuin noin 5 kuukautta, perämiehellä 8 kk., laivurilla 9 kk. ja merikapteenilla kaikkiaan noin 13 kuukautta.

Kauppakoulu Turussa.

Kauppakoulu perustettiin Turkuun v. 1839. Perusrahas-
tona oli turkulaisten kauppiaiden kokoama 5 500 setelirup-
lan (banko assignaatit) suuruinen lahjasumma. Alusta asti oli
selvänä, että vaikka koulu tällä summalla voitaisiin aloittaa
ja jonkun aikaa pitää käynnissä, se kuitenkin pian jatkuvan
avunannon puutteessa lakkaisi. Turun kauppiaaskunta anoi
sen tähden maan hallitukselta koululle valtionapua, jota ei
ainoastaan myönnetty 10-vuoden ajaksi 1 200 seteliruplaa
vuodessa, vaan annettiinpa kohta 1 000 set. rupl. välttämättö-
mimmän kaluston hankkimiseksi koululle. Turun maistraatti
ja porvaristo kokouksessaan myönsi sen lisäksi kaupungin
rahastosta 400 set. rupl. vuosittain kouluhuoneuston vuokran
suorittamista varten. Missä koulu alotti toimintansa, on
minulle epä tietoista, mutta muutaman vuoden perästä ja
pitkät ajat jatkuvasti sen huoneusto oli Eerikinkadun 22:ssa,
nykyisessä seurakuntatalossa vastapäätä uutta postiraken-
nusta.

Kauppakoululla laskettiin sen koron kanssa, mikä saatiin
lahjarahastosta, olevan vuotuisia tuloja 1930 seteliruplaa eli
551 ruplaa 42 $\frac{1}{7}$ kopeekkaa hopearahassa. Se kului suureksi
osaksi koulun johtajan palkaksi, joka opetti kirjanpitoa ja
muita käytännölliseen kauppiasammattiin kuuluvia aineita
sekä saksan ja englannin kieliä. Toinenkin opettaja oli ole-
massa. Hänellä oli yleisen kieliopin ja ruotsinkielen oikein-
kirjoituksen sekä historian ja maantiedon opetus. Hänen
palkkansa herui niistä rahoista, jotka kukin oppilas maksoi
opetuksestaan. Jos oppilas oli toisen opettajan sekä aamu-
että iltapäivätunneilla, oli hänen suoritettava 6 seteli ruplaa
kuukaudessa, jos hän oli vain iltapäivisin oli maksu 3 rup-
laa kuukaudessa.

Kauppakouluun sai alkuaikoina tulla ilman minkäänlaisia tietoja ja taitoja. Pian kuitenkin alettiin pyrkijältä vaatia: välttävä taito äidinkielen (ruotsin) oikeinkirjoituksessa, yleis-tiedot maantiedossa ja laskennossa neljä laskutapaa kokonai-silla ja murtoluvuilla. Sittemmin oli pääsyvaatimuksena monet vuodet ala-alkeskoulun ja myöhemmin kansakoulun oppimäärät.

Oppilaita on koulussa alusta alkaen ollut verrattain runsaasti, joka todistaa kauppiassäädyn jo silloin tunteneen kaup-pallisen sivistyksen merkityksen. Joukossa on aina ollut, kuten muissakin Turun kouluissa runsaasti suomalaisia, vaikka heidän on täytynyt opiskella ruotsinkielellä. Seitse-mänä ensivuonna oli oppilasluku yhteensä 154 eli siis keski-määrin 22 vuodessa. Sittemmin oli oppilaita vuosittain keski-määrin 25, jopa 1872—1881 keskimäärin 33—45. Koulu oli aluksi luultavasti 1-vuotinen, mutta ainakin äsken mainit-tuina vuosina se oli kaksiluokkainen. Opetus pysyi virallisesti ruotsinkielisenä aina vuoteen 1905, jolloin suomenkielinenkin osasto perustettiin.

Kauppa-opisto Turussa on kuluneen 100-vuotisen olemassa-olonsa aikana menestynyt hyvin. Sillä on ollut hyvät johta-jat, joista mainittakoon kauan laitoksen palveluksessa olleet Viktor Swehla ja Werner Lindequist. Se on koonnut runsaasti liikealalle antautuvia henkilöitä, etenkin Turusta ja varmasti ollut tärkeänä tekijänä liike-elämämme kehityksessä.

Teknillinen reaalikoulu Turussa.

Teknillinen opetus maassamme otettiin ensikerran pu-heelksi v. 1835. Silloin jo lausuttiin ajatus, että olisi järjes-tettävä oppilaitos sitä varten. Kysymys oli ehkä liian aikai-sin herätetty. Asia edistyi nimittäin hitaasti. Mutta v. 1847 säädettiin, että teknillisiä kouluja oli perustettava Helsinkiin Turkuun ja Vaasaan, jotta sellaiset nuorukaiset, jotka tahtoivat antautua teollisuuden palvelukseen, saisivat tilaisuuden hankkia itselleen sitä varten tarvittavia tietoja.

Pääsyaatimukset kouluihin olivat aivan vähäiset. Alin ikä oli 12 vuotta. Täydellinen koulukurssi oli 4-vuotinen ja asetuksen mukaan tuli koulun antaa oppilailleen, paitsi yleistä alkeissivistystä, tietoja niissä aineissa, jotka läheisesti koskivat tehdas- ja käsiteollisuutta.

Koulut osoittautuivat verrattain heikosti järjestetyiltä. Vanhoja kieliä tosin ei ollut opetusaineiden joukossa, kuten muissa sen ajan kouluissa. Niiden asemesta oli luonnontieteitä, mutta teknillisiä aineita ei ollut kuin nimeksi. Sitäpaitsi koulut olivat tarkoitettut tyydyttämään kahta niin erilaista sivistystarvetta kuin tehdasteollisuuden harjoittajain ja käsityöammattilaisten. Eipä siis oudoksuta, vaikk'ei koulu Turussa voinut saavuttaa juuri mitään huomiota. Käsityön harjoittajien kouluuttaminen oli ensin tehtävä itsenäiseksi. Se tapahtuikin, kun heitä varten perustettiin sunnuntai- ja iltakouluja.

Vuonna 1858 teknillisiä reaalikouluja pyrittiin laajentamaan. Samalla korotettiin pääsyaatimukset. Niinä tuli olla suoritettu ala-alkeiskoulun kurssi ja lisäksi ylemmän-alkeiskoulun kahden luokan oppimäärät paitsi latinan ja suomenkielissä. Teknillisessä reaalikoulussa olisi sitten kaksi yleistä reaaliluokkaa ja yksi erikoisluokka ammattiopetusta varten. Mutta varsinaisten teknillisten aineiden vaatimaton asema heikensi edelleen koulun menestymistä.

V. 1875 oli tällaisten koulujen järjestely uudelleen esillä. Sitä ennen oli syntynyt uusia koulumuotoja, joista myöhemmin kerrotaan. Nyt määrättiin pääsyaatimuksiksi uuden reaalikoulun kaksi luokkaa. Koulun tarkoituksena oli nyt valmistaa työnjohtajia rakennusalalle sekä kone- ja kemiallista teollisuutta varten. Ylempääkin teknillistä koulua suunniteltiin, mutta siksi muodostui, kuten myöhemmin kerrotaan, uusi 4-luokkainen reaalikoulu Turussa.

Teknillisten reaalikoulujen lopullinen ratkaisu siirtyi aina vuoteen 1885, jolloin ne muodostettiin alemmiksi ja ylemmiksi teollisuuskouluiksi.

Mitä teknilliseen reaalikouluun Turussa tulee, ei se ottanut

onnistuksensa Turussa enempää kuin muuallakaan. Koulu oli ainakin jonakin olemassa olonsa aikana sijoitettu Ruotsalaisen klassillisen lyseon piharakennukseen. Vuosisadan lopulla teollisuuskoulu sai upean huoneuston Suomalaisen klassillisen lyseon vieressä Linnankadun varrella.

Oppikoulumuotoina olivat Suomessa 1800-luvun alkuaikoina edellisiltä vuosisadoilta periytyneet alemmat ja ylempät triviaalikoulut sekä kimnaasi ja yliopisto. Alempia triviaalikouluja oli maan melkein kaikissa kaupungeissa, ylempiä muutamissa, kimnaasi ja yliopisto Turussa. Päämääränä niillä oli virkamiesten, etupäässä pappien ja opettajien valmistus. Hallituspiireissä alettiin kuitenkin pohtia keinoja »Suomen yleisten oppilaitosten saattamiseksi ajan vaatimusten mukaisiksi», kuten keisarillisen komissionin perustamiskirjelmässä v. 1814 sanotaan. Sen työstä, enempää kuin uuden toimikunnan v:lta 1825 ei tullut mitään. Vasta v. 1835 asetetun koulukomissionin työt johtivat 1843-vuoden koulujärjestykseen. Sen mukaan tulivat koulumuodot olemaan: 2 luokkaiset ala-alkeiskoulut, 4-luokkaiset ylä-alkeiskoulut, kimnaasi ja yliopisto. Valtion koulut muuttivat siis nimeä. Muuta ei niissä juuri muuttunutkaan, vaikka joitakin oppiaineita tuli lisää. Kielet olivat vallitsevina. Niitä oli oppiaineiden joukossa kokonaista kahdeksan: latina, kreikka, heprea, saksa, ranska, venäjä, suomi ja ruotsi. Uusia täydellisempiä kouluja perustettiin eri seuduille maata. Porvariston velvollisuutena oli asuntojen vuokraaminen kouluille ja sen opettajille, huoneiden sisustaminen kouluiksi ja opetusvälineiden hankkiminen.

Uudempiaikaisia kouluja.

*Kirjoituksemme alussa mainitut kasvatukselliset virtaukset pääsivät yksityistietä vaikuttamaan uusien koulumuotojen aikaansaamiseen Suomessa. Uranuurtajana on sillä alalla tässä lyhyesti mainittava Odert Henrik Gripenberg. Suomen

sodassa kunnostautunut nuori suomalainen upseeri oli v. 1810 silloisen Ruotsin kruununperillisen Kaarle Augustin kustannuksella saanut tehdä matkan Saksaan ja Sveitsiin tutustuakseen silloisiin kuuluisiin kasvatus- ja opetuslaitoksiin siellä. Hän kävi ensin Kr. G. Salzmännin kasvatuslaitoksessa Schnepfentalin maatilalla lähellä Gothaa. Salzmänn kuului filantroopeihin. Hänen oli onnistunut luoda koti, jossa oppilaat hyvin viihtyivät ja oppivat mm. maataloutta ja siihen liittyviä käytöllisiä aineita. Sen jälkeen Gripenberg oleskeli jonkun ajan Pestalozzin mallilaitoksella Yverdonissa, jossa monista maista käytiin oppia ottamassa.

Kotimaahan palattuaan Gripenberg oli täysin vakuutettu kasvattajakatsumuksestaan. V. 1812 hän avasi poikaoppilaitoksen Hämeenlinnassa, sitten Porissa ja lopuksi omalla maatilallaan Voipalassa Sääksmäellä. Se oli pestalozzilaisen malliin järjestetty, mutta ei ottanut menestyäkseen. Kymmenisen vuotta yritettyään Gripenberg siirtyi Haminaan pitämään valmistavaa koulua kadettikouluun pyrkiville. Hänen työnsä ei siellä päättynyt vaan hän järjesti vielä yhdessä vaimonsa kanssa uusien periaatteiden mukaisen tyttökoulun Helsinkiin.

Tässä yhteydessä sopinee mainita Laurellin Lysee Helsingissä, joka elinvoimaisena oli tärkeä tekijä seuraavien aikojen uudenaikaisia kouluja järjestettäessä.

Yhdistetty reaalikoulu ja kimnaasi Turussa. Sen perustaja oli Edward Bergenheim, sittemmin Suomen arkkipiispa. Hän oli nuoruudessaan ollut Gripenbergin välittömän vaikutuksen alaisena, sillä hän alkoi pedagogisen toimensa tämän johtamassa Haminan kadettikoulun valmistavassa koulussa. Toimittuaan siinä opettajana jonkin aikaa Bergenheim siirtyi kadettikoulun historian, maantiedon ja tilastotieteen opettajaksi. Siellä vallitseva opetus- ja kasvatusjärjestelmä teki häneen niin voimakkaan vaikutuksen, että hän päätti joskus perustaa samojen periaatteiden mukaisen siviilioppilaitoksen. Aie toteutettiin v. 1840.

Bergenheim oli nimittäin v. 1832 siirtynyt historian lehtoriksi Turun kinnnaasiin. V. 1837 oli hän tilaisuudessa tekemään opintomatkan Saksaan ja se ehkä joudutti suunnitelman toteutumista. Siellä hän nimittäin tutustui Preussin koululaitokseen, jota enemmän kuin mitään muuta oli kehitetty Pestalozzin henkeen. Hän kiinnitti erityisesti huomionsa sellaisiin oppilaitoksiin, joissa syrjäyttämällä vanhat kielet, uusien kielten ja reaaliaineiden pohjalla pyrittiin antamaan oppilaille korkeampi, elämän eri uria varten soveltuva yleissivistys. Tällaiset oppilaitokset olivat Preussissa siihen aikaan reaali- ja porvarikoulujen nimellä saavuttaneet vankan aseman ja muodostivat tärkeän ryhmän maan yleisen sivistyslaitosten joukossa.

Opetusaineet Bergenheimin oppilaitoksessa olivat melkein samat kuin Gripenbergin opistossa, jossa ne olivat olleet: aritmetiikka, algebra, geometria, trigonometria, fysiikka, historia, maantieto, luonnonhistoria, uskonto, siveysoppi, ruotsi, venäjä, saksa ja ranska. Venäjänkielillä ja venäjänhistorialla oli hallitseva asema, koska Bergenheimillä oli mielessä, että hänen oppilaitoksessaan käyneet myöskin voisivat palvella Venäjää. Vanhoja kieliä ei harrastettu ollenkaan. Opistossa noudatettiin samanlaista ankaraa kuria ja järjestystä kuin kadettikoulussa ja oppilaiden nuoriin mieliin koetettiin jo aikaisin istuttaa mitä suurin kunnioitus kaikkea arvovaltaa kohtaan.

Oppilaitos oli, samoin kuin kadettikoulu ja Gripenbergin opisto sisäoppilaslaitos, mutta ulko-oppilaita otettiin myös vastaan. Maan ylhäisimmät perheet lähettivätkin lapsensa tähän kouluun. Oppilasluku oli pian sangen suuri; kevätlukukaudella 1843 oli 59. Laitoksen kustannukset olivat kuitenkin melkoiset. Bergenheimin oli v. 1843 lopulla pakko lopettaa koulunsa toiminta, jota oli kestänyt vain 7 lukukautta.

Suurempaa vaikutusta maamme koululaitoksen kehitykseen sillä ei ollut, mutta Bergenheim oli kuitenkin jatkuvasti vakuutettu reaaliaineiden arvosta ja merkityksestä. Pitkänä

püispana-oloaikanaan (1850—1884) vaikutti hän keskeymättä siihen suuntaan, etenkin Turun kaupungin koulumuotoja järjestettäessä, josta seuraavassa lähemmin tehdään selkoa.

Turussa muutettiin ylempät koulut kohta uuden v. 1843 koulujärjestyksen veloituksen mukaisesti. Mutta kaupunki ei ollut oikein vielä selviytynyt 1827-vuoden suuren tulipalon tuottamasta kurjuudesta ja köyhyydestä, jonka vuoksi Turun porvaristo anoi, että kaupunki vapautettaisiin ala-alkeiskoulun perustamiskustannuksista. Keisarillisella käskykirjeellä toukokuun 5:ntenä p:nä 1843 siihen annettiin suostumus ja koulun perustaminen sai jäädä tuonnemmaksi.

Turun tuomiokapituli oli tämän lykkäysanomuksen yhteydessä ajanut kaupunkilaisten asiaa, sillä kirkko ja koulu eivät vielä silloin olleet erossa toisistaan, jonka vuoksi arkkipiispa ja tuomiokapituli johtivat myös koulutointa.

Vuonna 1850 nimitettiin Edward Bergenheim arkkipiispaksi ja astui virkaansa seuraavana vuonna. Kun kohta sen jälkeen tuomiokapitulin istunnossa käsiteltiin hiippakunnan koulujen vuosikertomuksia, arkkipiispa otti puheeksi v. 1843 lepäämään jääneen päätöksen ala-alkeiskoulun perustamisen lykkäämisestä sekä sai tuomiokapitulin jäsenet hyväksymään toimenpiteisiin ryhtymisen koulun avaamiseksi syksyllä 1852. Niihin kuului Turun kaupungin velvoittaminen hankkimaan koululle ja sen opettajille tarpeelliset huoneet sekä myöntämään tarvittavat vuotuiset varat puita, valaistusta ja palvelusväkeä varten. Koululle tuomiokapituli toivoi joko yhden suuremman huoneen penkkeineen ja pulpetteineen noin 60 oppilasta varten ynnä sen lisäksi tarpeelliset pöydät, tuolit ja kaapit, tai kaksi pienempää huonetta, kumpikin luokahuoneeksi soveltuvan. Sitäpaitsi kaupungin tuli rehtorille hankkia kolme ja opettajalle kaksi lämmintä ja siistää asuinhuonetta sekä kummallekin keittiön, osuuden leivintupaan, tavaroiden ja ruokien säilytyskomerot ym. mitä talouteen kuuluu. Vuokrarahoja kaupungin oli vuosit-

tain suoritettava rehtorin asunnosta 75 hopearuplaa ja opettajan asunnosta 50 hopearuplaa.

Kirkonkokous päätti myöntää koulun menoihin kaikkiaan vuosittain 300 hopearuplaa taksoitettavaksi kaikilta niiltä, jotka suorittivat köyhäinmaksua.

Ala-alkeiskoulu Turussa.

Koulu sai ensimmäisen huoneustonsa kirjansitojan lesken Randén'in talossa Ison Hämeenkadun varrella (nykyään 12 A). Siinä oli kaksi huonetta ja ne kalustettiin oppisaleiksi.

Opettajan käyttöä varten oli kumpaankin huoneeseen hankittu suurenpuoleinen pöytä ja nojatuoli, tinaiset kirjoitusvälineet mustepulloineen ja hiekka-astioineen, vesikarahvi lasineen ja pari messinkikynttiläjalkaa, teräksestä valmistettuine kynttiläsaksineen. Huoneen valaisemiseksi oli kummassakin huoneessa kuusihaarainen messinkinen kynttiläkruunu ja seinällä kolme lampettia (kynttilänpidintä). Oppilaita varten oli ostettu neljä pulpettia, jotka ruuveilla voitiin kiinnittää, kaksi pienempää saranapöytää ja kaksi pöytää kaltevine kansineen sekä 13 istuinpenkkiä ilman selkänöjää. Sitä paitsi oli luokassa kirjoitustaulu, puuharppi, kulmahaka ja laskulaite.

Ensimmäisen lukuvuoden aikana perustettiin pieni kirjasto ja hankittiin maapallonmalli, eri maailmanosien karttoja, Suomen kartta, Turun kaupungin asemakartta sekä karttoja, jotka tarvittiin yleisen ja piilianhistorian opetuksessa.

Janoisille oli huoneen nurkassa kuparinen vesisäiliö ja vesikuppi. Pahankuristen ojennukseksi oli kummankin huoneen seinälle ripustettu ns. rangaitustaulu, johon voitiin kirjoittaa rikkomuksesta tavatun oppilaan nimi sekä joku sana, joka osoitti hairahduksen laadun, kuten huolimaton, tottelematon, pahantapainen yms.

Jo ensimmäisenä lukuvuonna osottautui kouluhuoneusto liian pieneksi. Oppilasluku oli arvioitu 60:ksi, mutta oli vuo-

den lopulla jo 74. Tuomiokapituli oikeutti senvuoksi koulun rehtorin kesäkuusta 1853 lähtien vuokraamaan kolmannen huoneen samassa rakennuksessa. Viiden vuoden aikana koulu oli ahtautuneena Hämeenkadun huoneustossaan, jossa koulun laajentaminen oli mahdoton. V. 1857 ala-alkeiskoulu senvuoksi muutti leskirouva Rihterin taloon Yliopistokoulun ja Multavierukadun kulmaukseen (nykyään Yliopistonk. n:o 2). Oppilasluku nousi kohta 96:een, seuraavina vuosina oli jatkuvasti 108, 168 ja 174. V. 1858 ensimmäinen luokka oli jaettava kahteen osastoon, v. 1859 samoin toinen luokka.

Uudessa asunnossa oli huoneita, jotka olivat suurimmat yksityiset kaupungissa, mutta nekin tulivat pian liian ahtaiksi. Koulun suurimmassa luokkahuoneessa täytyi v. 1859 kahden opettajan samanaikaisesti opettaa kahta eri luokkaa, jossa yhteensä oli 60 oppilasta. Niiden luku sitä paitsi kasvoi melkein päivittäin. Uusia oppilaita otettiin nimittäin lakkaamatta lukuvuoden kuluessa. Niinpä sisäänkirjoitettiin kevätlukukaudella 1859 kokonaista 23 uutta. Vuoden 1862 syksyllä otettiin 44 tulokasta ja seuraavalla kevätlukukaudella 32, joista vain 22 tilanahtauden vuoksi voitiin vastaanottaa. Vuonna 1861 sai ensimmäinen luokka ja v. 1864 toinen luokka kolmannen linjansa, niin että koulu sen jälkeen työskenteli kuusiosastoisena, vaikka olikin 2-luokkainen. Opettajia oli kuusi, joista 4 olivat apuopettajia.

Koulun rehtorit valittivat monesti tuomiokapitulille tilan ahtautta ja anoivat laajempaa huoneustoa. Kaupungin porvariston ei auttanut lopulta muu kuin kesällä v. 1862 pidetyssä maistraatin kokouksessa suostua uuden koulurakennuksen rakentamiseen. Se sai keskeisen paikan kauppatorin varrella samalla puolen sitä kuin Yliopistorakennus ja Kreikkalaiskatolinen kirkko. V. 1867 siirtyi ala-alkeiskoulu uuteen koulurakennukseen.

Tilaa oli riittämiin, vaikka sinne vähitellen sijoitettiin muitakin sivistyslaitoksia. Oppilasluku saattoi jälleen nousta

ja oli seuraavina vuosina yli 200. Turun kansakoulut alottivat toimintansa, kuten ennen on mainittu, myös tässä uudessa rakennuksessa. Oppilasluku ala-alkeiskoulussa alkoi vähetä. Lukuvuodesta 1873—74 alkaen muutettiin se asteittain kaksiluokkaiseksi suomenkieliseksi ja neljaluokkaiseksi ruotsinkieliseksi reaalikouluksi. Näitäkin luomassa arkkipiistä Bergenheim taas oli pyrkimyksenään opetuksen saattaminen käytännöllisemmälle kannalle.

Ala-alkeiskoulun toiminnan aikaa Turussa oli noin 20 vuotta. Koulua ei voi sijoittaa nykyisten koulujen kaavoihin. Se ei ollut meidän päiviemme kansakoulun kaltainen, ei myöskään porvarikoulun eikä pienten lasten koulun. Siinä oli jotain kaikista näistä ja lisäksi erikoispiirteitä. Tämä selviää oppilasainehistoakin tarkastellessa. Kaikki säädyt olivat koulussa edustettuina ja sen oppilaat antautuivat koulun käytyään hyvin erilaisille aloille. Enimmät olivat olleet ja jäivät pienporvareiksi ja työläisiksi, mutta sen koulun ovat käyneet myös silloisen Turun ylempien säätyjen lapset ja heistä on tullut liikemiehiä, taiteilijoita, juristeja, koulumiehiä, lääkäreitä, pappeja ym.

Pääsyvaatimuksena ala-alkeiskouluun oli välttävä kyky sisäluvussa ja Lutherin vähän katekismuksen ulkoa osaaminen.

Oppimäärät olivat uskonnossa: Lutherin vähä katekismus ja Raamatunhistoria määrätyn oppikirjan mukaan; laskennossa: kokonaisten ja laatulukujen laskutavat sekä varmuus lukujen lausumisessa ja merkitsemisessä ynnä kyky suoriutua päässälaskuissa; mittausopissa: 26 Euklideen ensikirjan väitelmää; maantiedossa: Suomen maantieto ja valmistava pallooppi; historiassa: isänmaan ja yleinen historia määrätyn oppikirjan mukaan; äidinkielessä: lauseopin alkeet ja opetuskielen sanataivutukset hyväksytyn oppikirjan mukaan sisäluvun ja ajatusharjoittelun yhteydessä; kauno- ja oikeinkirjoitusta niin, että poisääsevä oppilas voi virheettömästi kirjoittaa sekä laatia kirjeitä ja muita tiedonantoja; laulussa: virsiä urkusoiton yhteydessä.

Koulussa oli eri aineilla seuraavat tuntimäärät:

Opetusaineet	I l.	II l.
Uskonto	6	3
Maantieto	4	3
Historia	—	3
Laskento	4	3
Mittausoppi	—	3
Äidinkielen kielioppi	—	3
Sisäluku ynnä ajatusharjoittelua	6	4
Kauno- ja oikeinkirjoitusta.....	6	4
Laulua	2	2
	Summa	28 28

Ala-alkeiskoulun ensimmäisenä rehtorina oli maisteri G. A. Schultz vv. 1852—1861. Hän lienee ollut hyvin onnistunut sekä opettajana että rehtorina, vaikka hänellä olikin monenlaisia vaikeuksia. Niinpä v. 1843 koulujärjestys määräsi, että ala-alkeiskoulun toisen luokan oppilaat voivat joko seurata oman luokkansa opetusta kaikissa sille kuuluvissa opinkappaleissa tai myöskin oppia ylä-alkeiskoulun I:sen luokan oppimäärän. Lisäksi määräsi 1856-vuoden koulujärjestys, että ne oppilaat, jotka eivät kykene ruotsinkielistä opetusta seuraamaan, saakoot opetuksensa suomenkielellä — opettajan oli kahdella kielellä kyettävä opettamaan samalla luokalla. Vielä oli suureksi haitaksi vastaan ottaminen lukukausien kuluessa. Oppilaat voivat siten olla hyvin eritietoisia.

Näistä seikoista johtui myös, että opettajain toiminta suureksi osaksi rajoittui kuulusteluihin. Sellaisen opetuksen rehtori Schultz useasti tuomitsi antamissa lausunnoissaan. Voimakkaan vastalauseensa hän myös pani kahden kielen käyttämisestä samalla luokalla opetuksessa. Rehtori Schultz siirtyi v. 1861 Turun kimnaasin opettajaksi. Hänen seuraajakseen tuli maisteri K. G. Bärlund, joka kokonaista 33 vuotta toimi ala-alkeiskoulun ja sitä seuraavien oppilaitosten rehtorina. Hän oli myös hyvin onnistunut rehtorintoimissaan.

Ala-alkeiskoulussa oli toinenkin vakinainen opettaja. Sellaisena oli ensin maisteri J. F. I. Lundenius ja hänen kuoltuaan v. 1859, maisteri K. G. Leidenius, joka erittäin lämpimästi puolusti suomalaisten lasten oikeutta saada suomenkie-

listä opetusta. Hän sai siihen kannatustakin korkeammalta taholta. Keisarillinen asetus v:lta 1865 määräsi nimittäin, että molempia kotimaisia kieliä oli käytettävä rinnan opetuksessa ja suomenkieltä niissä oppiaineissa, jotka tuomiokapituli määräisi. Seuraavana vuonna tämä päätti, että äidinkielen ja kirjoituksen 12:sta viikkotunnista I:llä ja 8:sta II:lla luokalla puolet oli omistettava suomenkielelle ja puolet ruotsinkielelle puolustellen toimenpidettään sillä, ettei mitään opetuksessa menetetä, koska kielten käyttö vertailemalla niitä vain vahvistuisi ja harjaantuisi. Määräys synnytti paljon erimielisyyttä koulun opettajain keskuudessa ja muissakin, mutta tämä »kielikysymys» ratkaistiin lopulta kaikessa sovinnossa siten, että kumpikin luokka jaettiin kielen perusteella kahteen osastoon. Ruotsinkielisiä oppilaita oli kaksi kertaa enemmän kuin suomenkielisiä, joten muodostui yksi suomenkielinen ja kaksi ruotsinkielistä osastoa.

V:n 1871 julistuksessa osoitettiin perusteet koulujen uudelle järjestelylle, jonka koulujärjestys v:lta 1872 sitten tarkemmin määräsi. Se yhdisti alkeiskoulut ja kimnaasit 7- (myöhemmin 8-) luokkaisiksi klassillisiksi lyseoiksi, joiden tarkoitus oli laskea perustus tieteellisille opinnoille, ja reaalikouluiksi, joista toinen oli 2-luokkainen (suomenkielinen) ja toinen 4-luokkainen (ruotsinkielinen). Nämä tulivat tavallaan alkeiskoulujen sijaan, vaikka olivat korkeampia koulumuotoja. Tarkoituksena oli valmistaa oppilaat käytännöllisille aloille. Oppiaineet olivat sen mukaisia. Kansakoulut olivat pohjakouluina.

Neljä-luokkainen reaalikoulu Turussa oli hyvin onnistunut koulumuoto. Siihen ehkä vaikutti sekin, että sillä oli hyvät opettajavoimat, jotka tarmokkaasti yrittivät oppilaihinsa istuttaa ne laajat oppiennätykset, jotka koululle oli määrätty. Erikoisesti on mainittava, että suuri määrä reaalikoulun suorittaneita saattoi sieltä siirtyä polyteknilliseen opistoon tai muihin korkeakouluihin. Sen elinaika jäi kuitenkin lyhyeksi. Vuonna 1883 määrättiin asetuksella, että koulu oli muutettava 8-luokkaiseksi reaalilyseoksi v. 1885. Kaksiluokkainen suomenkielinen reaalikoulu oli jo v. 1882 lakannut olemasta.